

הרש"י הראשון בתורה / הרב מאיר גולדמינץ

ידועים ומפורסמים דבריו של רש"י בפירושו על הפסוק הראשון בתורה, שבהם הוא כותב מעין "הקדמה" לתורה:

"אמר רבי יצחק: לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ'החודש הזה לכם', שהיא מצווה ראשונה שנצטוו בה ישראל. ומה טעם פתח בבראשית? משום 'כוח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים'. שאם יאמרו אומות העולם לישראל: לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גויים, הם אומרים להם: כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה, ונתנה לאשר ישר בעיניו. ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו".

על דברי רש"י אלו התבססו רבים וטובים בקביעת זכותנו על הארץ. הנה, רש"י כתב כאן את היסוד לכל: רבש"ע שברא את העולם - זכותו לקבוע איזו ארץ תהיה שייכת לאיזה עם. וריבוננו של עולם אכן קבע, שארץ ישראל שייכת לעם ישראל. ממילא, אם מאשימים אותנו כי גזלנו את הארץ מן הכנענים, הרי תשובתנו, כי א-להים נתן לנו את הארץ.

האמת היא, שאין צורך בדברי רש"י לשם כך. הן פסוקים ערוכים הם בתורה עצמה:

בפעם הראשונה בה פונה הקב"ה לאברהם אבינו, הוא מצווה אותו ללכת אל הארץ: "ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך" (בראשית יב א).

הנה, מיד כאשר אברהם אבינו מגיע לארץ, מודגש לו שהוא לא יסתפק במגורים בארץ תחת שלטון הכנענים, אלא נאמר לו "לזרעך אתן את-הארץ הזאת" (שם ז).

הארץ נתנה לאברהם במלואה. אין להסתפק בחלקה. הנה שוב, כאשר לוט נפרד ממנו, נגלה אליו ה' ואומר לו "כי את-כל-הארץ אשר-אתה ראה לך אתננה ולזרעך עד-עולם" (שם יג טו).

להבטחה הא-להית יש הגדרת מקום, והיא בשלמותה נתנה לאברהם אבינו. הנה בברית בין הבתרים הדבר חוזר ומתבסס - "ביום ההוא כרת ה' את-אברהם ברית לאמר לזרעך נתתי את-הארץ הזאת מנהר מצרים עד-הנהר הגדל נהר-פרת" (שם טו יח).

רבש"ע חוזר על שבועתו שוב ושוב. הנה גם בברית המילה נאמר "ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגרית את כל-ארץ כנען לאחזת עולם" (שם יז ח).

על שבועה זו זה יש דגש מאוד ברור: "כי ביצחק יקרא לך זרע" (שם כא יב), ועל כן "לא יירש בן-האמה הזאת עם-בני עם-יצחק" (שם י).

ומבניו של יצחק, ברכה זו הונחלה ליעקב בלבד: "ויתן-לך את-ברכת אברהם לך ולזרעך אתה לרשתך את-ארץ מגרית אשר-נתן א-להים לאברהם" (שם כח ד).

ומיד אח"כ נגלה הא-להים אל יעקב בחלום הלילה, ושם הוא מבטיח לו - "הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך" (שם כח יג).

ושוב נגלה ה' ליעקב בבואו מפדן ארם, ומבטיח לו - "ואת-הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה ולזרעך אחריך אתן את-הארץ" (שם לה יב).

ועוד רבות בפסוקים, הן בהבטחת הארץ לאבות ולזרעם, והן בציווי על ירושת הארץ לבנים - "כי אתם עברים את-הירדן לבא לרשת את-הארץ אשר-ה' א-להיכם נתן לכם וירשתם אתה וישבתם-בה" (דברים יא לא).

הבעלות על הארץ מצד בורא עולם כה ברורה היא - "והורשתם את-הארץ וישבתם-בה, כי לכם נתתי את-הארץ לרשת אתה" (במדבר לג נג).

וגם גבולותיה ברורים: "כל-המקום אשר תדרך כף-רגלכם בו לכם יהיה. מן-המדבר והלבנון מן-הנהר נהר-פרת ועד הים האחרון יהיה גבולכם" (דברים יא כד).

היוצא מפסוקים כה רבים בתורה עצמה הוא, כי אין אנו זקוקים לרש"י הראשון בתורה כדי להוכיח את זכותנו על הארץ. כאמור, זה כתוב אינספור פעמים בתורה עצמה. לא לשם כך כתב רש"י את דבריו.

אם כן, מה בכל זאת למדים אנו מרש"י?

לשם כך צריך להתבונן ברש"י היטב.

על איזו שאלה בא רש"י לענות?

רש"י לא בא להשיב על השאלה, מנין שארץ ישראל שלנו?

כאמור, את זה אנו יודעים מהתורה עצמה חזור והזכר.

רש"י מתייחס כאן לשאלה אחרת: מדוע התורה האריכה בכל חומש בראשית, ובכרבע מחומש שמות? הן המצוות שנצטוו ישראל מתחילות רק מ"החודש הזה לכם"!

ועל כך משיב רש"י, שהתורה האריכה בכל זה, כדי שנדע לעמוד על זכותנו בארץ ישראל.

כלומר,

כותב לנו רש"י כאן, שהתורה האריכה בחומש ורבע – ארבע עשרה וחצי פרשיות – אלף שמונה מאות ושמונה עשר פסוקים – בשביל ארץ ישראל¹.

לא את זכותנו על הארץ בא רש"י ללמדנו, אלא את חשיבותה של ארץ ישראל מרים רש"י על נס.

בוא וראה כמה חשובה היא ארץ ישראל בעיני הקב"ה!

כמה גופי תורה לא נכתבו אלא ברמיזה, ונלמדו מאות יתרה או גזרה שווה, ואילו עניינה של ארץ ישראל מוזכר בהרחבה יתרה.

כבר בתורה עצמה אנו רואים את החשיבות העצומה של ארץ ישראל. הרי התורה חוזרת על עניינה של ארץ ישראל אינספור פעמים. מוסיף ומחדש לנו הרש"י הראשון בתורה, שגם מה שלא בהכרח נראה כקשור לארץ ישראל - כל חומש בראשית, ועוד שתיים וחצי פרשיות מחומש שמות – כל אלו נועדו על-מנת שנדע לעמוד על זכותנו על הארץ.

אם עומדים אנו מול מציאות, בה אומות העולם מנסות לגזול מאתנו את ארצנו, ומעמידות את כל אמצעי הלחץ שלהם על כף המאזניים, הרי שארבע עשרה וחצי פרשיות בתורה עומדות בכף שניה, ומחזקות אותנו שלא נמסרנה בידם.

כי למדנו רש"י, שכל חומש בראשית וכרבע מחומש שמות נועדו למטרה הזו: לשמור על ארץ ישראל.

כאמור, בדבריו אלו רש"י לא בא לבאר פסוק מסוים, ואין בו פירוש למילה כזו או אחרת מן התורה. רש"י כאן נותן לנו מעין 'הקדמה' לתורה, 'מבט' שעל-פיו צריך ללמוד את התורה כולה, או לפחות את כל פסוקי התורה עד 'החודש הזה לכם'. מבט המלמד אותנו, שקודם שמתחילה התורה לצוות אותנו את מצוותיה, עלינו לדעת להחזיק בארץ ישראל.

---

¹ "החודש הזה לכם" - הפסוק שבו התורה היתה אמורה להתחיל, הוא הפסוק ה-1820 בתורה, שזה מספר הפעמים שמופיע שם ה' בתורה.